

Co bychom měli vědět o Internetu: hledání informací v síti sítí!

Wikipedie

Okruh 2 / Co bychom měli vědět o Internetu: hledání informací v síti sítí!

2.1 Výsledky z vyhledavačů

2.2 Informace na Internetu: důvěryhodnost a kvalita

2.3 Wikipedie

2.4 Reklama

Vydavatel: Online Safety Institute, z.s.p.o., Svornosti 30, 150 00 Praha 5, IČO: 75098679, www.osi.cz

Přeloženo a upraveno z německého originálu organizace Klicksafe.de (www.klicksafe.de)

Autoři: Marco Fileccia, Tim Kirchner, Birgit Kimmel, Gabriele Lonz, Stefanie Rack, Gudrun Melzer, Miriam Brehm, Bettina Kopf.

Nekomerční rozmnožování a rozšiřování je výslovně povoleno s uvedením zdroje českého vydavatele a organizace Klicksafe.de a webové stránky www.klicksafe.de

Dílo je chráněno licencí:

„Creative Commons Attribution – Noncommercial – No Derivate Works 3.0 Unported Licence“

Co bychom měli vědět o Internetu

Informační základ

Wikipedie o Wikipedii

Toto se píše o Wikipedii na Wikipedii

(@ www.cs.wikipedia.org):

„Wikipedie (anglicky a v mnoha dalších jazycích Wikipedia; název vznikl ze slov wiki a encyclopedia) je mnohojazyčná webová encyklopedie se svobodným (otevřeným) obsahem, na jejíž tvorbě spolupracují dobrovolní přispěvatelé z celého světa. Jejím cílem je tvorba a celosvětové šíření volně přístupných encyklopedických informací. Wikipedie existuje ve více než 250 jazykových verzích různého rozsahu, přičemž rozsah zhruba třetiny z nich je spíše symbolický.

Wikipedie je jedním z projektů Nadace Wikimedia, s nimiž je vzájemně provázána. Ke koordinaci jednotlivých „wikiprojektů“ slouží projekt Meta-Wiki.

Wikipedie funguje na principu tzv. wiki, což znamená, že nový článek může vložit a libovolný článek může změnit (ať už pouze opravit překlep, zkorrigovat věcnou chybu, článek výrazně rozšířit nebo zcela přepsat) takřka kdokoli s přístupem na web. Tato otevřenost ovšem s sebou nese také riziko nepřesností či tzv. vandalismu. Jedním ze základních pravidel prosazovaných uživateli je tzv. nezaujatý úhel pohledu – články musí nezaujatě prezentovat všechny podstatné názory na příslušné téma, aniž by některý vydávaly za jedinou objektivní pravdu. Požadavek na ověřitelnost údajů v článcích je uplatňován zejména u kontroverzních údajů a témat.“

Idea

Podobně jako mnoha dalších věcí na Internetu, i Wikipedie je výborný nápad. Vzpomeňme si na staré časy Internetu: jak těžké bylo najít aktuální

informace nebo zjistit nějaké konkrétní detaily! Anebo nahlédnout nebo se dokonce zapojit do věcné diskuse! Dnes jsou takové informace na dosah jednoho kliknutí myši a právě Wikipedie na tom má velkou zásluhu. Víc hlav víc ví, a když se každý podělí o trochu svého vědění, může vzniknout opravdová knihovna informací. A ta je potom i volně přístupná, necenzurovaná a zdarma.

Ochrana osobních údajů

Každý může vkládat nové příspěvky na Wikipedii nebo měnit ty starší. Výjimku tvoří tzv. „autoconfirmed“ = stránky, které může měnit jen administrátor. Přispívat na Wikipedii mohou uživatelé anonymně, případně je možné se přihlásit pod libovolným uživatelským jménem. Příspěvky ale nejsou zcela anonymní, protože systém ukládá IP adresu, ze které byl článek vložen/upraven. Tato IP adresa je viditelná u příspěvku a navíc údaje o těchto operacích povinně shromažďují i poskytovatelé internetového připojení, a to pod dobu 6 měsíců. Minimálně půl roku zpětně je tedy možné zjistit, z jakého počítače byl některý z příspěvků vytvořen nebo upraven.

Problémy

Základní myšlenka Wikipedie zároveň představuje i základní kámen úrazu. Neexistuje žádná centrální správa, žádná redakce, která by ručila za kvalitu informací. Proto je nutné s Wikipedií nakládat velmi opatrně, a to především ve škole. Žáci mají často představu, že na Wikipedii našli dobré informace z domněle seriózního zdroje (vsugerovává jim to sama Wikipedie, když se nazývá „Online encyklopedií“) a spokojí se většinou jen s některým z článků. Informace už dále neověřují a nesrovnávají

s jinými zdroji, jak by to (možná) udělali v případě informací z internetové stránky, která nepůsobí tak seriózním dojmem.

Další velký problém, který Wikipedie představuje pro učitele, je fakt, že zahrnuje obrovské množství témat. Žáci na Wikipedii obvykle najdou informace velice rychle a bez námahy. Tím ztrácejí schopnost a vůli věnovat se složitým a namáhavým rešerším.

Pečeť kvality

Wikipedie si tyto problémy uvědomila už dávno a stojí před dilematem, zda obsah centrálně kontrolovat nebo si udržet otevřenost všem autorům za cenu nižší celkové úrovně. Právě otevřenost Wikipedie ale stojí za neustálým a rychlým rozšiřováním encyklopedie. Na Wikipedii proto v současnosti funguje projekt hodnocení kvality, který má najít a podpořit dobré články. Tým autorů z řad uživatelů – specialistů na určitá témata - ručně posuzuje články a vybírá ty, které mohou získat označení DČ (Dobrý článek) nebo NČ (Nejlepší článek). Takové články by měly dosáhnout vyšší úrovně kvality a netrpět formálními a obsahovými nedostatky. Autoři článků často usilují o dosažení co nejvyšší kvality článku, aby jejich dílo získalo toto hodnocení, která má ve wiki komunitě velkou prestiž. Pro školu je v každém případě výhodné, když se žáci naučí význam těchto označení. (Zdroj: www.cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Dobré_články).

Zájmy velkých

Vliv zdánlivě objektivních médií na veřejné mínění může být větší, než se někdy zdá. Není proto divu, že americký student informatiky Virgil Griffith vyvinul software, který umí sledovat, ze kterého počítače jsou na Wikipedii upravována určitá témata.

Využívá k tomu IP adresu, která se současně s úpravou článku ukládá v systému. Zjistily se tak např. manipulativní změny článků o Amnesty International, Greenpeace nebo o společnosti Lufthansa, které byly prováděny z počítačových sítí jmenovaných firem a institucí. V České republice se objevují případy, kdy např. radnice z Wikipedie maže články o komunálních politicích apod.

@ Odkazy

.....
www.cs.wikipedia.org

Hlavní portál české verze encyklopedie Wikipedia

.....

www.lupa.cz

Portál s novinkami ze světa Internetu včetně řady článků o událostech ve vývoji Wikipedie.

.....

Metodicko-didaktické pokyny

Pracovní list			
Časová náročnost (vyučovací hodiny)	2	2	2-3
Cíle	Na příkladu Wikipedie se žáci naučí citovat online zdroje a tím se seznámí i s autorským právem	Žáci se seznámí s principem „wiki“ a osvojí si kritický postoj	Žáci se podrobně seznámí se všemi aspekty Wikipedie
Metody	Internetová rešerše, nápis na tabuli	Záložka	Práce ve skupině, prezentace, referát, přehlídka odborníků
Formy výuky	Samostatná práce, rozhovor ve třídě	Samostatná práce, rozhovor ve třídě	Práce ve skupinkách, rozhovor ve třídě
Přístup k Internetu	ano	ne	ano
Přístup k počítači	ano	ne	ano

Komentáře k pracovním listům

 V tomto pracovním listu by se měli žáci seznámit s principy Wikipedie. V úvodu se naučí slovo Wikipedie a jeho význam. Následně v prvním úkolu by měli na Wikipedii najít konkrétní článek (uveden je příklad „Evropa“, můžete ale samozřejmě použít i jiný vhodný příklad).

V pracovním listu se sice výslovně neobjevuje pojem „autorské právo“, děti by se ale s jeho principy měly v každém případě seznámit (viz kap. Autorské právo). Ve druhém úkolu by měli žáci přemýšlet nad tím, jak by se mělo správně citovat. Ze seznamu možností je samozřejmě správně varianta a. Můžete se pokusit otevřít rozhovor o tom, proč by se mělo citovat právě tímto způsobem, a zdůraznit důležitost dobré citační morálky.

Třetí úkol je náročný, protože děti před sebou nemají žádné příklady kritérií, kterými by se měly při posuzo-

vání článků na Wikipedii řídit. Přesto ale mohou mít dobré vlastní nápady. K tomuto úkolu je možné využít pracovní list k důvěryhodnosti internetových zdrojů.

▶▶ Žáci by měli pochopit a sami si na papíře vyzkoušet princip „wiki“. Obvykle se sejde velké množství informací, které se na papíře velice těžko třídí. V elektronickém dokumentu je to ale mnohem jednodušší. Ve druhém úkolu se žáci pokusí vcítit do různých (vymyšlených) příkladů motivů, které vedou lidi k psaní nesprávných informací na Wikipedii. Žáci by měli připsat komentář a jednotlivé motivace tak pochopit. I když jsou příklady vymyšlené, spočívají na podobných případech (viz Informační základ).

Žáci si vyrobí záložku s poznámkami k tématu a osvojí si tak základní principy kritického přístupu k Wikipedii. Záložku mohou využít i později při další práci s Wikipedií.

▶▶▶ Žáci se rozdělí do skupin:

- Historie Wikipedie
- Licence CC na texty a licence na obrazový materiál
- Problémy a kritika Wikipedie
- Principy a autoři Wikipedie
- „Wikiscanner“

Žáci ve skupině připraví a předvedou malou prezentaci ke svému tématu. Dostanou k tomu několik otázek jako vodítko a tipy na internetové adresy k rešerši. Z hlediska metodiky se nabízí klasický referát před plénem, ale i metoda veletrhu odborníků nebo metoda „One stays – the others stray“, kdy z každé skupiny jeden z žáků zůstane na svém stanovišti a poskytuje informace ostatním dětem, které se u něj zastaví. Ostatní žáci ze skupiny obcházejí stanoviště jiných skupin a tomu, který zůstal na místě, potom přetlumočí, co se dozvěděli. Pomocť jim může následující průvodka:

Skupina	Navštívil jsem?	Poznámky
Historie Wikipedie		
Licence CC na texty a licence na obrazový materiál		
Problémy a kritika Wikipedie		
Principy a autoři Wikipedie		
„Wikiscanner“		

Poslední úkol by měl otevřít problematiku efektivního využívání Wikipedie, vhodná je např. diskuse o využívání Wikipedie ve vyučování nebo při přípravě referátů apod. Výhodné by jistě bylo, kdybyste se i s ostatními kolegy shodli na tom, jak v budoucnu Wikipedii v této třídě využívat.

Pracovní list ze dne

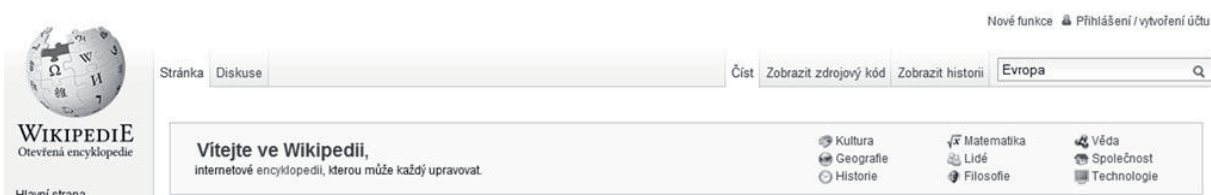
Jméno:

Znáš Wikipedii?

! Info: Znáš Wikipedii? Jméno je vlastně vymyšlené slovo, vzniklo dohromady ze slov „wiki“ a „encyklopedie“. Wiki je mimochodem slovo z Havaje, „wikiwiki“ tam znamená rychle! Takže Wikipedie je vlastně encyklopedie, která není na papíře, ale na Internetu.

Na Wikipedii najdeš informace skoro o čemkoliv. Můžeme to vyzkoušet:

1. úkol:

Otevři si stránku české Wikipedie: @ www.cs.wikipedia.org. Vpravo nahoře zadej vyhledávací heslo, např. „Evropa“ a klikni na symbol lupy nebo stiskni Enter. U některých hesel může existovat více článků se stejným názvem. Odkazy na další významy hesla najdeš pod titulkem článku v tzv. rozcestníku. Tam si potom můžeš vybrat ten správný.

Teď vidíš celý text i obrázky. Všechno, co na Wikipedii najdeš, můžeš použít. Ale! Když něco z Wikipedie použiješ, musíš také uvést, odkud informace pocházejí.

2. úkol:

Dejme tomu, že si 1. 12. 2010 opišeš něco z Wikipedie do sešitu. Co bys pod to měl napsat?

Jak je to správně? Vyber si jednu z možností a důvod napiš na papír!

a. Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/Evropa>, cit. 1. 12. 2010, 12:36 UTC

b. Zdroj: Wikipedia

c. Zdroj: Internet

d. Zdroj: Wikipedia, 1. 12. 2010

e. Zdroj: Maminčin počítač

3. úkol:

Na Wikipedii může psát každý (i ty!). Někteří lidé si myslí, že právě proto spousta věcí napsaných na Wikipedii není pravda. Jak si můžeš informace ověřit? Zamyslete se a svoje nápady napište na tabuli!

Wikipedie – je všechno pravda?

! Wikiwiki – je havajské slovo a znamená něco jako „rychle“. Hledání na Wikipedii je skutečně rychlé. Internetovou encyklopedii, kde můžeš rychle najít skoro všechno, určitě dobře znáš! Slovo Wikipedie je složené ze slov „wikiwiki“ a „encyklopedie“. (Zkus na Wikipedii najít, co přesně znamená „wikiwiki“...)

Nápad internetové encyklopedie je už starý a hodně se průběžně měnil. Wikipedie, jak ji známe dnes, existuje od roku 2001 (česká verze @ www.cs.wikipedia.org byla spuštěna v roce 2002).

A od té doby se Wikipedie drží jednoduché a tím geniální ideje: víc hlav víc ví! A tak může každý psát nebo měnit texty na Wikipedii.

1. úkol:

Zkusme malé cvičení: vytvořte na Wikipedii článek o FC Sparta Praha (můžeš si vybrat i jiný klub – svůj oblíbený), nebo na téma jezdeckví. Na papír velikosti A3 napište název tématu. Potom nechte list kolovat a každý na něj napíše, co o tématu ví. Každý může dokonce i měnit texty ostatních!

To, co by na počítači šlo bez problémů, vypadá na papíře hodně zmateně, nebo ne? I tak ale na papíře určitě najdete spoustu důležitých informací, protože každý mohl napsat něco svého. Právě v tom je ale také největší problém Wikipedie. Nikdy totiž nemůžeš vědět, jestli jsou informace na Wikipedii pravda nebo ne! Proto je pro tebe důležitá jedna rada: informace z Wikipedie si vždycky raději ověř z jiného zdroje!

2. úkol:

Jak to, že jsou na Wikipedii chyby? K těmto (vymyšleným) příkladům napiš, co tě k nim napadá. Co mohou mít společného s Wikipedií? Nezapomeň, že na Wikipedii může psát opravdu každý!

Vítek je fanoušek velkých aut. Na Wikipedii píšou, že velká auta mají vysokou spotřebu. Vítek ale nemá rád, když někdo tvrdí takové věci.	
Petr je důležitý politik v menším městě. Jeho spolupracovníci si dávají záležet na tom, jak jejich šéf působí na veřejnosti.	
Veronika pracuje u jedné velké firmy. A chce, aby se o firmě na Wikipedii psalo něco pozitivního.	

Radek se vydává za vysokoškolského profesora a všichni mu věří. Ve skutečnosti je ale strojevdoucí.	
Lenka toho ví hodně o amerických medvědech, dokonce o nich četla jednu knihu. Teď pilně píše na Wikipedii.	
David je aktivní ochránce přírody. Neškodné články o velkých průmyslových podnicích se mu moc nelíbí.	

3. úkol:

Co můžeš dělat pro to, abys na Wikipedii nikomu nenaletěl a našel vždycky ty správné informace? Napiš si několik poznámek a tipů a vyrob si z nich záložku!

 TIP: Citace z Wikipedie by vždycky měla obsahovat přesnou adresu a datum a čas přístupu! Může vypadat např. takto: Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropa>, cit. 1. 12. 2010, 12:36 UTC

Pracovní list ze dne

Jméno:

Wikipedie – co o ní víš?

! Wikipedie je mnohojazyčná internetová encyklopedie tvořená výhradně dobrovolnými autory. V české verzi má 169 444 článků (stav v polovině r. 2010). Jméno se skládá ze slov „encyklopedie“ a „wiki“. Slovo Wiki („wikiwiki“ znamená havajsky „rychlé“) označuje software, díky které mohou uživatelé vkládat nebo upravovat články přímo v internetovém prohlížeči. Tato možnost všech lidí podílet se na tvorbě obsahu se označuje jako „wiki“ princip.

„Wikipedisté“, dobrovolní autoři encyklopedie, jsou lidé z celého světa a nemají mezi sebou žádného šéfa. Přesto ale mají určité zásady:

- Cílem Wikipedie je tvorba encyklopedie a zveřejňovat by se měly jen znalosti, ne jen strohé seznamy dat. O hranici a rozdílu mezi nimi se ale žhavě diskutuje.
- Texty na Wikipedii by měly zaujmout neutrální postoj, nesmí se například prosazovat jedno náboženské přesvědčení apod.
- Uvedené informace musejí být ověřitelné.
- Na Wikipedii se nesmějí zveřejňovat vlastní objevy a výsledky bádání. Informace musejí pocházet z jiných zdrojů, musí už být napsané někde jinde.
- Autoři se vzdávají svých autorských práv a každý svůj text zveřejňují pod licencí CC, takže mohou být volně použity.

1. úkol:

a) Rozdělte se následujících pěti skupin a v každé z nich zpracujte jeden aspekt Wikipedie.

b) Ze zjištěných informací vytvořte malou prezentaci a ostatním skupinám v ní představte svoje výsledky.

Pracovní list ze dne

Jméno:

Skupina	Skupina 1	Skupina 2	Skupina 3	Skupina 4	Skupina 5
Téma	Historie Wikipedie	Licence CC na texty a licence na obrazový materiál	Problémy a kritika Wikipedie	Principy a autoři Wikipedie	„Wikiscanner“
Otázka	Jaký byl vývoj Wikipedie od začátku až dodnes?	Kdy a jak můžu používat texty a obrázky z Wikipedie?	Co jsou největší problémy Wikipedie a proč hlavně je kritizovaná?	Jaké jsou principy Wikipedie (viz výše) a kdo ji píše?	Co je to „Wikiscanner“ a jak funguje?
Pomůcky	@ http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie				@ http://www.osel.cz/index.php?clanek=2849
		@ http://www.lupa.cz/clanky/wikipedia-prechazi-na-licenci-creative-commons/			

2. úkol:

Na závěr společně popřemýšlejte, jak můžete Wikipedii využívat efektivně a tak, abyste vždy získali pravdivé informace!

 TIP: Citace z Wikipedie by vždycky měla obsahovat přesnou adresu a datum a čas přístupu! Může vypadat např. takto: Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropa>, cit. 1. 12. 2010, 12:36 UTC